

A marcomann háborúk utáni újjáépítés szintje a szelvények jelentős részében rögzíthető volt. Ritkán került elő és rendszerint kis felületeken a késői korszak járószintje.

A tér É-i részén a feltárt szelvények vastag törmelékteréget tartalmaztak, a nagyobb kövek felülete fekete tére égett. Ezek a leomlott falmaradványok a marcomann háborúban bekövetkezett pusztítás méretére eddig nem ismert bizonyítékokat adtak. A fal tövétől 10–15 m távolságra talált romok arra engednek következtetni, hogy a térre néző két nagy csarnok (VII. és IX. épület) 840 m magasak lehettek, és a háború után szinte alapfalaikon kellett újjáépíteni őket.

A fórum feltárásával párhuzamosan folytattuk az Augustus-templom (LXX. épület) középső cellájában be nem fejezett feltárást. A cellának feltehetően a középkorban elbontott járószintje alatt a nagy felületet kockaalakban megosztó 3-3 falra találtunk, amelyhez hasonlók a görög templomokban is találhatóak és a padló (mozaik padló) tartására szolgáltak. A mozaikpadló itt nem került elő, egy-egy mozaik-szem azonban egykori létezésével mellett szólhat.

A LXX. épület D-i oldalán részben feltárt XCIV. épület jó állapotú terrazzopadlóján, illetve a padlót határoló falak mentén tovább folytattuk a helyiség falait díszítő falfestmények felvételét. A még be nem fejezett munka során háromnegyed ember nagyságú férfialak részlete került elő, továbbá egy páva testének részlete. Az előkerült töredékek a gorsiumi freskó-anyag legjelentősebb emlékei közé tartoznak.

FITZ JENŐ

301. Tákos, belterület

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á

2002. január 3-án értesítették a múzeumot, hogy a Bajcsy Zsilinszky utca 59. számú ház telkén gödör ásásakor leletekre bukkantak, de mire január 15-én a helyszínre mentünk, a vízaknát már lebetonozták. A felső 80 cm-es porhanyós fekete rétegben találtak két Árpád-kori cserepet. Ezeket átadták.

A Bajcsy Zsilinszky utca 15. számú háznál két, kb. 140–150 cm-es cölöpöt emeltek ki a gépek a ház udvarán. A cölöpsort hosszabban is megfigyelték, az utca irányában párhuzamosan futott, ami azt jelenti, hogy az egykori patakmederrel is párhuzamos volt, híd nem lehetett. A fa eléggé jó állapotúnak tűnik. Talán valami régebbi árvízvédelmi mű maradványa lenne.

Munkatárs: Kurucz Katalin.

ISTVÁNOVITS ESZTER

302. Tápiószele, Kishomok-dűlő

(Pest megye) Ó, Sza, B

2002-ben az OMFI Országos Agrobotanikai Intézet központi épületétől kb. 130 m-re DNy-ra, gödörásás közben szarmata edénytöredéket és állatcsontot találtak

120–130 cm mélységben, 100–110 cm homokos feltöltődés alatti humuszrétegben. A 2002. november 27-i helyszíni szemle során más régészeti jelenség nem volt megfigyelhető. (1973-ban az intézeti központ területén vezetékárok kiásásakor középső bronzkor végi-késő bronzkori edénytöredékeket, népvándorlás kori sírrészletet találtak.)

Az intézet központjától kb. 350 m-re ÉK-re, gödörásáskor szarmata edénytöredékek kerültek elő 100–115 cm vastag homokos talaj alatti humuszrétegből. (2000-ben, hasonló körülmények között szarmata hombártöredékeket talált a tulajdonos). A kertföldtől D-re, talajbányászással már régebben is megbolygatott területen szarmata gödröt bontottunk ki 2002. november 27. és december 8. között. A homokos feltöltődés alatti humuszrétegből mélyülő, bányászással megsérült méhkas alakú gödör került elő. Betöltésében őskori, késő bronzkori és szarmata edénytöredékek, állatcsontok, kutya vázrészlete feküdt.

A leletek a ceglédi Kossuth Múzeumba kerültek.

DINNYÉS ISTVÁN

303. Tápszentmiklós határa

(Győr-Moson-Sopron megye) Ó, B, Ró, Á, Kö

A település K-i határában a *Halomszeri-dűlőben* légi felvételeken halomsírokat lehetett megfigyelni. A lelőhelyen 2002. április 11-én végzett terepbejárás ezt lényegében igazolta. A lekopott felszínen látható néhány alacsonyabb kiemelkedés feltehetően halommaradvány. A mintegy 300×200 m kiterjedésű lelőhely felszínén néhány késő bronzkori cserepet, talán urnatöredéket találtunk, a lelőhely É-i szélén pedig Árpád-kori bogrács-töredékeket és fazékból származó cserepeket.

Sáncok határrész: A település Sáncok nevű határrészén néhány légi felvétel szerint egy római katonai tábor és benne egy később épített római villa látható. A katonai tábornak lekerekített sarkai vannak, egyik kapunyílását az árok vonalának rövid megszakadása jelzi, ugyanitt a belső oldalon négy, szabályos négyzet alakot kirajzoló sötét folt feltehetően a kaputorony oszlopainak foltjai.

A légi felvételen jól kivehető tábor 2002. április 11-én végzett terepbejárásunkon a felszínen nem sikerült azonosítani. A mintegy 400×400 m-es területen a szántásban nem lehetett azonosítani római objektumot.

Ugyanitt azonban, mintegy 100×100 m-es területen római épület, feltehetően villa nyomai vannak. A lelőhely területén kődarabok, tegulatöredékek mellett néhány terra sigillata, valamint számos sárga és szürke házikerámia-töredék utal erre. Ezek alapján a villa használati ideje a 2–3. századra tehető.

A leletek: kihajló peremű terra sigillata tál, behúzott peremű fazék, sárga korsó, fenőkö, vörös festett kerámia, szürke házikerámia, hombártöredékek.

A bejárt területen jellegtelen őskori valamint középkori és újkori cserepet is találtunk.

Munkatársak: Szőnyi Eszter és Tomka Péter.

A leletek a Xantus János Múzeumba kerültek, meghatározásukat Szőnyi Eszter végezte el.

VISY ZSOLT

304. Tengelic, Nyulas-tő

(Tolna megye) Kö

A Paksról Tengelicre vezető országúttól D-re fekvő két tómeder közül az északabbi Ny-i oldalán, az É-D irányú dombhát D-i végén, kb. 30×30 m-es területen igen kevés és apró téglatöredékekkel, valamint több és helyenként igen nagyméretű (4–5 kg-os) mészkővel és kevés embercsonttal borított területen azonosítottam a középkori templomhelyet. Az egyház a falu D-i részén fekhe-tett, tőle D-re már alig került elő cserép, K-re a tómederig, É-on az erdő sarkáig, Ny-on pedig a dombhát aljáig találtam kevés középkori cserepet.

K. NÉMETH ANDRÁS

305. Tengelic határa

(Tolna megye) I

2002. április 4-én célzott terepbejárást végeztünk Tolna megye több pontján, elsősorban szóbeli információk révén ismert, elpusztult középkori templomhelyek azonosítása céljából.

Alsóhidvég, Sziget: 1976-ban csontvázak kerültek elő szántáskor; a helyszínelést Gaál Attila végezte. A lelőhely a Sárvíz egykori medre közelében, napjainkban is vízzel borított területtel körülvéve helyezkedik el, dűlőúton csak É felől közelíthető meg. A száraz szántásban az enyhébb kiemelkedéseket is végigjárva az egész területen csupán 2 db jellegtelen cserépet találtunk.

Alsóhidvég, Török-domb: A dombra a térkép alapján lettünk figyelmesek, a három oldalról vízzel körülvett, meredek oldalú, hosszúkas formájú domb oldalán és fennsíkján azonban nem találtunk leleteket, leszámítva néhány ismeretlen korú téglát a domb DK-i oldalának tövében.

ÓDOR JÁNOS GÁBOR – K. NÉMETH ANDRÁS

306. Tihany, Apáti

(MRT 2. k. 45/6 és 45/8 lh.)

(Veszprém megye) U, Ró, Kö, Kk

A kerékpárút építése során előkerült falmaradványt Pethő Mária régész kolléganő vette észre. Dokumentálását 2002. május 17-én végeztem el. A feltárást S. Perémi Ágota kezdte meg június 11-én, majd én folytattam és fejeztem be, június 12–24. között. A 71-es országút D-i (Balaton felőli) oldalán, a sajki elágazástól mintegy 160 m-re Ny-ra, a 71-es utat keresztező árok K-i oldalán előkerült rom szerepel egy 1781-es térképen, „tures vigiliarum” megjelöléssel. A 45/6 lelőhelyen most feltárt 6,60×6,60 m külméretű, 1,20 m falvastagságú, négyszögletes alakú, törtkőből falazott

épület tehát azonos a középkorban Apáti falut kerítő falhoz csatlakozó toronnyal. A falat 1416-ban említik először, a torony 1652-ben szerepelt írott forrásban. A torony Ny-i oldala mindkét irányban folytatódik, ÉK felé befut az országút alá, DNy felé mintegy 2,30 m-ig volt követhető a Balaton felé, itt újkori közműfektetés során átvágták. Falai mintegy 1,5 m magasan maradtak meg, ebből kb. 0,50 m felmenő fal, a többi alapozás.

A feltárást során kevés késő középkori házikerámia és állatcsont, továbbá egy I. Ulászló (1440–1444) dénár (CNH.II.145.A.) került elő.

A Balaton-felvidéken folyó csatornázási munkákhoz kapcsolódva a 45/8 lelőhelyen 2002. április 5.–május 7. között előfeltárást folytattam. A lelőhely a 71-es országút É-i oldalán, a Tihany–Sajki elágazástól 54,60 m-rel Ny-ra lévő aknához kapcsolódik. Feltárást követően került elő egy késő középkori, ÉNy–DK-i tájolású, kőfalú, 6×4 m-es belméretű pince, ÉNy-i oldalához kapcsolódó, 4 m hosszú rézsús lejárattal. A lejárati DNy-i oldala kővel falazott. A pince DNy-i sarka az akna ÉK-i részére esett. A pince mellett 2 újkőkori gödör és tűzhely, 1 római kori kemence és 1 középkori kemence is előkerült. A pince belsejében egy további középkori tüzelőhely volt. A pince feltehetően a középkori Apáti faluhoz tartozott – amelynek templomromja a 71-es út D-i oldalán, a közelben máig fennmaradt – és a 16. században pusztulhatott el. Betöltése késő középkori kerámiát, állatcsontokat, 2 vaskést és 1 sarkantyút tartalmazott, de előfordult nagyobb számban római kerámia is. Az őskori objektumokból vonaldíszes kerámiatöredékek és kovaszilánkok kerültek elő.

Munkatárs: Kövecses László régésztechnikus.

RAINER PÁL

307. Tihany, Bozsai-öböl

(Veszprém megye) B

2002. szeptember 27–29. között a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal AquaArch programja víz alatti régészeti felderítést végzett. A cél a forrásokban és a szakirodalomban említett, légi fotókon és régi térképeken sejtető Tihany környéki sziget(ek) felderítése volt.

A légi felvételeken egy ovális folt látható az öböl közepén. Hajóval sávokban haladva, folyamatos mélységméréssel vizsgáltuk meg a tófeneket. Két ponton a szonda a környezetéből kiemelkedő feneket és követ mutatott. A merülések során bazaltköveket, illetve állatcsontot találtunk. A térség bathymetriai viszonyainak feltérképezésével lehetséges csak a továbblépés.

Az Örvényestől K-re eső nádas előtt egy tófenékből kiemelkedő platón köveket és nagy mennyiségű középső bronzkori (mészbetétes kerámia kultúrája) kerámiatöredéket találtunk. Mindezek alapján arra következtethetünk, hogy a mintegy 1 ha-os területen a Balaton alacsonyabb vízállása mellett, a Kr. e. 2. évezred közepén egy település helyezkedett el. Hasonló lelőhelyeket